

ACC. N:R M. 8562 : 1-23.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Gunnar Hobrok

Härad: V. Göringe

Adress: Härsjöholm

Socken: dit. svt. ar.

Berättat av:

Uppteckningsår: 1942

Född år i

Hh -
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fjödsgårdar. sid. 1-10, 12-23.

ctn. II: 41.

Enriktade gårdar. sid. 5, 7.

Svetjebruk. sid. 7.

36. 5, 6.

Sågen om suspphauer. sid. 10-12.

Gårdsgårdar.

/.

Stoby tu. Kommunalkamrer Ernst Persson,
händer bäst till Stoby o. Tjuaberga, bor nu i
Stoby kyrkleby, ca 60 år.

Virkhet till trädgårdsgårdarna bestod av "ensskakar"
och "stavrar" (klyvda gran el. furulånor).

Vanlig typ synes ha varit kortgårdsgården,
kallad "shegäre" eller "stavragäre".

Även fanns före jordvall och dike, ibland
med lite sten i vallen. Isymmetri på
Gungmarker.

Lagersman känner även en korsgårdsgård
(som kanske avser typen bändgårdsgård),
där störrarna kunde korsas två gånger 2 x 2.

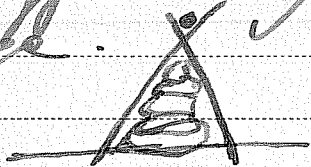
Dominerande är dock kanske stalgårdsgård,
helt "dubbelgäre", som var ca 1 m. bred vid

basen och 2 aknas höga (1,20 m.). I Skogsmark
h. m. användes däremot "kubelmur", som ansågs
bra att fylla med, den lavades upp av större sten
i botten. Kreaturen blev rädda för den, dels
för att den lät ramlade, dels för att stenarna
var kantiga, med utstående spetsar.
Även fanns jord + stenmur.

Plåttad gårdsgård har sagesman hört ta-
las om i sin barndom, av enestakar,
av "klaga" suchäppar, asktäckningar o. dyl.
Mestadels ene, den fanns nog mest hos
husmän o. dyl. antagligen mest vid går-
den, vid torsten, täppan, källaren.
Även ibland slårhäckar.

Uppställningen har iakttagit stenzärdsgård,
kubelmur, med stölar i kors över och slän-
nings med i korsen, på korsare stäckor

i trakten N. Sandby - Ö. Moby och Ö. Moby - Hästveda, utmed vägen. Denna typ kan tydligen ej sägas vara vanlig i Götaland.

3

Nils Persson, Arhelstorp, Stoby sn.

ä ungefär 65-70 år.

Huset kändt är i trakten "Shegärs" eller "bävegärs" (som fig. 2, II: 11). Det bestod av stölar av eke eller ek, och slator av furu. Dessa spräcktes från storrändan. Högst gårdsgård står ännu kvar en liten förfallen rest av våra sagomännens gård, som minner om den äger. Den skulle vara 2 alnar hög och 2 alnar mellan staverparen.

Typen korgårdsgård ej så vanlig som Shegäret.

den var mest hankar.

Stengären voro av två slag: dubbla eller "tvåradsgären" och enkla. De senare äro en senare tid, de äro ej så bra mot fåren. Man brukade säga, att om man skall lägga håll i tvåradsgäre får man ta med sig matpåse, men om man skall lägga enradsgäre kan man göra det med en man går förbi! Detta lyftes på den stora ställen. Det var i arbete att lägga de två sorterna, särskilt dubbelgärena var ju tungt stenarbete.

I utmarkerna hade man "risgären", en vall och så lade man på enris, gränslö över. Vallarna var av jord eller också de låg stennur. Sådan kunde även ligga i rågångar.

En Lgårdsgård i Ohärad.

Man hade även vall, uppbyggt av jord på in-
sidan och ovannå oppstånsgårdsgård, den
nyttjades vid trädgård i Arkelstorps för länge
sedan. Grenarna var av pue.

Även fanns enerisflätning i
rösket i loglänga i gården för.

I kärre och waspar grävde man
"grav" eller dike.

Per Nilsson, ca 70 år, Kristalänga, Stoby tn.

Vanligast voro i trakten stenpårdsgårdar-
na, de voro dels enkla dels dubbla.
Även förekom slät mur med jordvall
vid ena sidan.

Båndgårdsgård (fig 7, A: 41) kallas såges-
man för "stavagäre" eller "shegäre" eller
"äsegäre", de sättes utan band, utom just i

början av en rächa, där man hade vanligt
störnar med haukar.

"Haukagården" är kortvärdsgård (fig 2, II: 41)
kanske långvärdsgård de sett i nordliga
socknar ????

Även förekommer skenur med stölar i
kors och slana i koret. En annan typ
bestod i att man lade suris på stengård-
gården, kallas då "risgården". Det högs
på att det blev klymma, och sattes grunda
med rotänden oöppat. Dessa gård måste
man gå om var samtida. Man lagade ofta
andra boters gården med ris, ibland blev
det mest bara ris av stegärena och de
andra.

Flätegården, "föste" (?) fanns, av ene. Det
var sällsynt, men Sagesmans fader gjorde
ett sådant en gång, användes i uråldrigt.

Sagesman har även sett gavlbösten av en-
risflätting, det var i gavlar mellan
uthus och koningshuset.

Halvvar okänd i trakten.

Man slåckade en å och vände tvären,
nästa år brändes det, detta kallas att "svaja"
el. "sväja", och sedan såddes råg. Detta systemet
slutade i sagesm. fars tid, i sagesmannens
barndom.

Upplychnaren iakttog väster om Ballings-
löv, halvvägs mot Farstorp vid vägen,
stengäddsjord (enkel) med störar i
kors och slana i korset, samt en
vija om störhorsen.

Liknande är sett även i södra delen av
Verums sn..

Även finns en vacker båndgårdsgård (fig 3, II: 41) utmed vägen ett par km. norr om Farstörps kyrka, i Matberga. Ett stycke av samma sort finns även slutt söder om Verums kyrkby, vid vägen mot Farstorp.

En kortare parti sådana finns också vid en hage invid Anton Håkansson's gård i Verum, samt ett stycke även i närheten av kyrkan i Verum, vid ena sidan av ett potatisland. Den kallas i orten för "Skögåre".

Enligt en ca 15-årig son till Anton Håkansson i Verum var skögårenna förr jämte hantgårenna de vanligaste i trakten. De senare var mest av hantgårdsgårdstyp, som fig 2, II: 41, eller även båndgårdsgård (fig 1, II: 41) förhåll.

Hantgårdsgård är oänd, liksom halvmarsen.

"Risgäre" bestod av stammar med euegrener på,
men den var sällsynt, vanligare neråt i trak-
terna.

9.

Per Pålsson, Flå. Kölleröd, Verums sn.

(F. i Hemmestö, N. Åharys sn.).

"Stengären" var vanligast, vilket var i
den av fur eller gran, helst kärnfur eller
mossfur. Störarna, "stavrar" voro av
ene eller eke.

"Hauhgårdsgård, d. v. s. Kortgårdsgård, gjordes
best av utskottsrike från Sigar.

Stengären fanns mycket, enkla och dubb-
la.

Flåtgårdsgård är okänd, liksom halvsnar.

Typen ~~stammar~~ stammar med störrar i kors och
slana i korset förekommer där
Stengäre. ej håller fred.

Oppsländsgårdsgård (fig 5, II:41) har
sagesman säte, den upstod för vid träd-
gårdar m. m. Grenarna, som stå lodrat
färo av en eller grane. Den fanns både
i Åhrup och Verums socknar.

10

Sågen om Snapphanar. Kuntan till går-
den Rötteröd i Verums Sn.
Enligt sägen har gården på sin tid au-
fallits av Snapphanar. Det fanns då en
stenbyggt källare som ännu är att se i
hädgården. nära boningshuset (del modern).
I denna sägs det att man jönde sina dyr-
barheter. till silver m. m. Gårdens ägare
var en liten man till det gilla. Han gick en-
sam ut utrufo gården och träffade på några
beväpnade Snapphanar. Dessa som ej visste
vem han var, frizade om ägaren var hem-

ma, och om var han hade sitt silver. Den lille gubben sade att ägaren var hemma och hade gömt sitt silver i källaren, men att han ej kunde besegras med våld då han var väl beväpnad, utan det fick ske med list. Den lille gubben sade dem att de skulle gå över ån nedanför gården på en liten spräng där fanns.

Snapphansarna kom också dit väl beväpnade, men där hade ägaren ordnat en skyttebänk, och då de skulle gå över sprängen blevo de nerstyrtna allesammans.

Ägaren kan ännu utseka ungefär var sprungen gick; och i den stenbyggda källaren, med tunnvalv av sten, ser man i väggen mitt emot ingången en tydligen igenmurad dörr, rundbågad. Vad där -

innanför finns vet man ej, men där skall
ha varit skattgömmor!

Vauliva su. Kala.

Nils Svensson. 85 år.

"Risgärr", bestod av långa slavor som
låg på stolpar med klyvor upptill, och
på slavorna voro satta sveprena, rus-
kor av rne med toppen neråt. Under
det hela fanns sållan stengrund. Man
fick sätta nytt rne på i framtiden.

 Buret bötes på alltefter
behov. Typen användes
i beteshagar, i rågångar etc.

Stengärrna äro senare tid, på slutet av
1800-talet. De smala, enkla äro yngre, de
breda äldre, i samband med odling. De

kunde vara ända till 6-10 alnar breda.

Vid tredjeland högg man ner ungskogen, där sattes råg och potatis, de kunde nyttjas 3-4-5 år. Här buades grenarna av och användes till gårdsgård, "ronnegäre". Detta är kanske det samma som stånggårdsgård el. också kortgårdsgård?

End. sogetman fanns både typen kort- och långgårdsgård (fig 1 och 2. II: 41). Den kortare sorten berod på kortare virke.

Flätgårdsgård saknas. Öppståndsgårdsgård okänd. Halvmar även.

Typen av stämmar med korstavar och slana i korset fanns, så gissa får med.

Stödd i stället till den vanliga hankgårdsgården var genomstickna stövar, ej vidbundna.

Man har ej i taliten på berggrund nyttjat

 trättock med inborrade störrar.

"Shegäret", d. v. s. fig. 3. II:41, var av
svepälakar och granvirke (som var kluvet).
Sådant kunde stå ca 50 år.

Dubbelgäret av sten, "sten på sten", började
för ungefär 60 år sen, man trodde ej i början
att de var dugliga, men kreaturen blev
rädda för dem, sedan blev de vanliga.
Dubbelgäret var $2\frac{1}{2}$ alnar breda. Man fick
16 skilling famnen för arbete med dem,
dessa var då sagesman var 15-16 år gammal.

Hörja sn. Theodor Svensson. Kulladal, Hörja.
ca 65^{år}.

Vanligt var för "shegäre" (fig. 3, II:41), det användes vid åkrar m. m. och på diverse håll.
I pågångar sattes mest stenmar.

Sagor man har sett stengäran vid Vedema och Byggarp i Hönja sn. "Staverna" (störnar) var av en eller flera gårdshet av blivna fur. Behåffande stengäran äro de enkla stenlida, de dubbla äro äldre, tillkomna i samband med odling och röjning, och vid bykor och hägar.

"Stenkärgårdsgård" tygen kortgärdsgård fanns föga, mest utskottsbräder från sägen. Stalgårdsgård och oppeländsgärdsgård äro okända.

Även fanns stennurar med euerisklymor satta gresle ovampå, de höll bra fred för fåren. Även fanns en form av stölpur med vägrät slank och med euerisklymor gresle. Eueriset föll sammänningom mer. Så det blev fullt i boten, och gårdsgården blev sällna tät med tiden.

August Andersson. F6a, Höjja.

16

Kan hade i traktén ofta "grobovallen" ibland med lite dröke vid. Det kunde hända att man planterade björk ovanpå.

Stengäse: vore enkla, som var senare i tiden, och dubbla, som var den äldre sorten. I sammans medorn fanns ej de enkla. De lades på grund av att de gick fort att lägga.

Stengärdsgård med curis i klyngor grensle ovanpå, kallas "risgäse" eller "hejor". En senare och sämre sort var då man hängde enklyngorna över vägrat stäng på stolpar.

Oven fanns något stengäse med saxstörar över och slana i korset.

"Stengäse" (se lika med fig 3, II: 41), bestod av

Stavrar av ene och gårdsel av fur. De avvä-
des kring åker och all möjlig mark. De
vällade i ungdomen snöskottning, då snön sam-
lade sig vid dem.

Typen stånggårdsgård (se ULM.A.15) kallas
här "slätter".

Flätgårdsgård ohänt. Spjötårdgårdsgård
(fig. 5 u. 41) här sagesman sett vid träd-
gårdar o. dyk. av enekäppar.

Flankgårdsgård ohänt.

Sten och jordvall kombinerade, fanns vid
trädgården.

En gammal soldat, Ask, död vid schelshj-
tet ca 80-årig, fick kring och gjorde jord-
vallar i trakten.

[dessa jordvallar ser man ännu en hel del
av kring Kåja].

Karl Jungbeck, ca 65 år. Hörja.

Hankgårds gård är oänd, liksom även flat-
gårds gård och oppstads gård.
"Skedgårde" vanlig i Rågånge (som fig³,
II: 41).

Stengärr, enkel s.k. "Skrämmegärr", och
dubbel.

Oven finns en hel del jordvall, "vallar" som
är ca 1 m. höga, av jord men stundom med
sten i om sådana kom i vägen. Skand var
björk planterad ovanpå, ej dike invid.
De är för det mesta anlagda av en sam-
mal solbat som levde ännu i seklets
början.

Ola Persson, 65-70 år, Hörja. hitflyttad från
Humbesjö i Råke sn. Han hade "she-

gåren", som fig. 3, II: 41. "Stavar" av ene eller
tve, och gårdstlet av furu el. asp, bok.

Häufigtrögård oändt, liksom flatgårds-
gård och otystinggårdgård.

"Risgåre" bestod av en skugggåre, "sten-
rögla" med eners grensla oändt.

Stensären: enkla s. k. "strännegåre"
och dubbla.

Man hade vidare "gropavallen", lite grann
där det var lite hörlänt; ej sten och jord
i förening. På vallen var ej plantkrat,
men ofta kunde ju ändå vika t. ex. björk
oväntat.

Nils Petter Johansson, 77 år, Röke sn.

Pagesmakt har ägt en gård i Herrestorp,
Röke sn, men bor nu i Röke by.

Jordvallar var vanliga, med diken vid sidan
och så.

Ovanpå kunde finnas träd planterade eller
och så lades curis på.

Även fanns stengärd med curis grevle
ovanpå, "risgärd". Det förhållande också den
enklare formen att curiset hängdes grevle
över en slana, som vilade på stolpar.

Stengärd, c. i denna orten.

Vadligt i traktten var "stengärd", som fig. 5,
II: 41. Den användes kring all slags mark.
Jordvallen användes åter vid lös och stengärd
jord.

Stengärd enkla eller dubbla. Vikten typ
som kuggar beror på tillgången på sten.

Uppståndsgärdsgärd (som fig. 5, II: 41) användes
för vid trädgårdar o. dyg. våra gårdar, blott
på kortare stycken. Genomgående som stå upprätt
i denna voro av en. Sådan sort fanns för
i Kåderp. Övrigt är om ingensman seta ut

flätgärd, han påstår sig ha sett för 30 år sen
med riset kvar. Det användes för liten in-
hägnad åt fjärd. De voro ej särskilt vanli-
ga, blott en och annat.

Närlinge ha.

Nils Fast, 82 år.

Han känner till benämningen "shegären",
men oklart om han menar hantgärdsgård
eller bändgärdsgård därmed. Stavarna var
av ene. Här på Göngeåsen fanns förr
ej mycket fjure och gran, den är planterad
på de senare 50-60 åren.

Han känner emellertid till "flätgärd"
(fig 7, II: 41), av ene i sned flätning, den
var vanligare än shegären.

Även har använts Stengärd med ene-

ruthor grevte ovarepa.

Vidare har förhållningst skuggaren förstärkt med kortstadda stövar med slana i saken

22

Sten har sett typen oppstån dögårdsgård (fig. 5, t:41), med grenar av katj, ale, vene, kdsstel. Det var vid tädgård, troligen i Tomestorp (Bönvestads sa.)

Ena bruhades myphet till Dickakammor här.

Stuggaren fanns myphet av, eukla och dubb-
la; De eukla har nog ej funnits i sages-
manns barndom. de äro klets i sena.

Även fanns gårdsgård av euegrenar grevte på horisont. slador vilande på stolpar i marken. ("stabbar" = stolpar).

Halvaur är oänd typ här i orten.

Anders Nilsson. 91 år. Ekholma, Närke
↓ Su.

Best förekom stengäret, enkla och dubbla,
de dubbla äro äldst. De enkla äro tillkom-
na för 70-75 år sen, efter skiffena.

Flätgäret, fanns, av ene mest. Bestod
av stavvar och engeras flätade.

Mycket vanligt var också dubbeli steu-
gäret med engeras i klymnor samt
grenle ovanpå.

"Stegäret" fanns, delvis som den i fig 3,
II: 41. Haulgärdsgård o. Gyslängsgärd-
gård okända.